

2024-2025 Eğitim-Öğretim Yılı

MÜHENDİSLİK ETİĞİ

11.HAFTA

Çıkar Çatışması, Whistleblowing

ÖĞR. GÖR. KORAY ÇOŞKUN

Evrensel Etik İlkeleri

- Adalet
- Hukukun üstünlüğü
- Doğruluk ve Dürüstlük
- Eşitlik
- Tarafsızlık
- Sorumluluk
- İnsan hakları
- Hoşgörü
- Saygı
- Demokrasi
- Hak ve Özgürlükler
- Emegın hakkı
- Tutumluluk

“Ethics is knowing what we had to do.”
(Socrates)

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- Doğruluk
- Yasallık (Hukuka Saygı)
- Yeterlik (Liyakat)
- Güvenilirlik
- Mesleğe Bağlılık
- Dürüstlük
- Toplumsal ve mesleki sorumluluk
- Tarafsızlık

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik Dışı Davranışlar

- Ayrımcılık
- Kayırma
- Rüşvet
- Psikolojik Yıldıрма (Mobbing)
- Görevde İhmal
- Sömürü (İstismar)
- Bencillik
- Yolsuzluk
- Şiddet-Baskı-Saldırganlık
- İş İlişkilerine Politika Karıştırma
- Hakaret ve Küfür
- Bedensel ve Cinsel İstismar
- Görev ve Yetkinin Kötüye Kullanımı
- Dedikodu
- Zimmet

BİR DAVRANIŞIN ETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Karmaşık ve şaşırtıcı olasılıklar arasında karar vermek gerektiğinde etik dışı davranışlardan kaçınmak için, yapılacak etik testler yararlı olmaktadır. Bu amaçla bir çalışan, belli bir konuda karar vermeden önce aşağıdaki altı soruya yanıt vermelidir.

- 1. Bu doğru mu ?**
- 2. Bu adil mi?**
- 3. Eğer birisi zarar göreceyse bu kim ?**
- 4. Eğer verdiğiniz karar gazetelerin birinci sayfasında yer alsaydı kendinizi rahat hisseder miydiniz ?**
- 5. Aileniz, çocuğunuz ya da akrabalarınıza bunu söyler miydiniz ?**
- 6. Olay nasıl kokuyor ?**

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Kamuda Çıkar Çatışması Örnekleri:

1. Bir kişinin kamu görevine atanması
2. Kurumdan ayrıldıktan sonra kurumla iş yapma (Revolving Door)
3. İkinci iş
4. Hediye Kabul etme
5. Özel Çıkar – Kamu Çıkarı
6. Görevin özel çıkar sağlama amacıyla kullanılması
7. Yasa dışı nüfuz kullanma – Kanunsuz emir

<https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetFile/425/Konulcerik/729/1077/DosyaGaleri/etik-davranis-ilkeleri.pdf>

Çıkar çatışmasına örnekler

Kendisinin ve yakınlarının lehine işlem

- İmar Müdürünün eşinin parselinin bulunduğu bir adada imar düzenlemesi yaparak, arazinin değerini artırması.
- Yemek ihalesinin kurumun üst yöneticisinin kayınbiraderinin şirketine verilmesi.
- Kamu bankası yöneticisinin okul arkadaşının şirketine kredi çıkartması.
- Vergi denetmeninin aile dostuna ait şirketi denetleyerek bazı usulsüzlükleri görmezden gelmesi.

Çıkar çatışmasına örnekler

Kendisinin ve yakınlarının etkilenme ihtimali

- Gümrük rejimini değiştiren bir karar alan bürokratin eşinin ithalat-ihracat şirketinin bulunması.
- Kamulaştırma veya yıkım kararı verecek kurulun bir üyesinin kamulaştırılacak veya yıkım yapılacak alanda arsasının veya evinin bulunması.
- Bir öğretmenin yeğeninin dersine girmesi.

Çıkar çatışmasına örnekler

Yasa dışı nüfuz kullanma – Kanunsuz emir

- Sana bir yakınımı gönderiyorum, işini hallediver.
- İhaleyi filan firmaya verilecek şekilde ayarla.
- Filan öğrenciyi dersten geçiriver.
- Komutanın oğluna gece nöbeti yazma.

WHISTLEBLOWING

- Sorun bildirme
- İfşa etme
- İhbar etme
- Haber uçurma

- Whistleblowing:

- Bir eylemin, **ıslık çalarmışçasına** keskin bir sonuca ulaşmasına neden olma,
- Polis memurunun bir suçluyu yakalamak amacıyla **düdük çalması**, hakemin yapılan bir faul sonucu oyunu durdurmak için düdük çalması,
- Yasadışı veya el altından yürütülen uygulamalar hakkında bilgi verme (genellikle yetkililere),

WHISTLEBLOWING

- Whistleblowing, bir örgütteki yasa/etik dışı davranış ve eylemlerin, organizasyon içi veya organizasyon dışı başka kişilere veya kurumlara zarar vermemesi için bilgi sahibi kişiler (çalışanlar veya paydaşlar) tarafından sorunları çözme güç ve yetkisine sahip iç ve dış otoritelere bildirilmesi olarak tanımlanabilir.

WHISTLEBLOWING

- Susmak yerine karşılaştıkları yasa veya etik dışı davranış ve durumları ilgili mercilere bildiren kişiler «**whistleblower**» olarak adlandırılırken; gerçekleştirilen bu ifşa eylemi **whistleblowing** olarak isimlendirilmektedir.
- Kısaca whistleblowing, göz göre göre susmak yerine, ıslık çalarak işletmedeki etik/yasa dışı bir olaya katılmayı reddetmek ve bu kötü olayı durdurmaya çalışmak anlamına gelmektedir.

WHISTLEBLOWING ÖZELLİKLERİ

- Çalışanların dile getirme eylemlerinin whistleblowing sayılabilmesi ya da olabilmesi için örgüt içindeki bu eylemin **yasal olmaması ya da yasa dışı olması gerektiğini** belirtmişlerdir. Dolayısıyla çalışanın, örgütte bir değişiklik ya da olumlu anlamda bir düzenleme yapmak amacıyla yasal olan bir olayı dile getirmesi; çünkü burada önemli olan dile getirilen olayın whistleblowing değildir ya da durumun yasalara ve ahlaka aykırı olmasıdır.
- O halde örgüt çalışanlarının örgütsel etkinliği ve performansı arttırmak amacıyla kendilerine uygun gelmeyen ve olmaması gerektiğini düşündükleri fakat yasal olan durumları ve eylemleri dile getirmeleri whistleblowing kapsamında değildir

WHISTLEBLOWING - Kamuda

- Halk arasında “gammaz”, “ispiyoncu”.
- İstenmeyen adam – dışlanma.
- Yolsuzluk gizlilik içerisinde yürütülür, bu nedenle de ortaya çıkarılması son derece güçtür.
- Minareyi çalan, kılıfını hazırlar.
- Bir kamu kurumundaki ahlak dışı uygulamaları, dolandırıcılığı, savurganlığı ve görevi kötüye kullanmayı dışarıdakilere nazaran daha iyi bilen, kurum içerisindeki görevlilerdir. Bu nedenle, ancak kurum içerisindeki ahlaklı kamu görevlilerinin, ahlak dışı uygulamalarda ve yolsuz davranışlarda bulunanları ihbar etmeleri suretiyle söz konusu olaylar kolaylıkla açığa çıkarılabilir.

WHISTLEBLOWING TÜRLERİ

- Whistleblowing için iki şekilde sınıflandırma yapılabilmektedir.
- 1. Yasa-Dışı ve Etik-Dışı Davranış ve Eylemlerin Nereye veya Kime Bildirildiğine Dair Yapılmasına göre;
  - **‘İçsel Whistleblowing’**
  - **‘Dışsal Whistleblowing’**
- 2. Whistleblowing’in Nasıl ve Hangi Yöntemlerle Yapıldığına Dair
  - **‘Aleni Whistleblowing’**
  - **‘Zımnı Whistleblowing’**

TEŞEKKÜRLER...

